

тково надходженням вантажів навалом (без упаковки) тощо. Але основним тут є те, що ці затрати породжуються робочим навантаженням при прийманні, а не обсягом виготовлюваної продукції, відповідно, робоче навантаження при прийманні для конкретних продуктів може значно відрізнятись від розподілу за обсягом виробництва.

Таким чином, можна стверджувати, що одним з напрямів удосконалення методів розподілу накладних витрат і методів калькулювання собівартості продукції в цілому для управлінських цілей на сучасному етапі розвитку виробництва і ринкових відносин є впровадження в практику вітчизняних підприємств методу ABC як такого, що дає можливість точніше розподілити (віднести) сумарні витрати на продукти, які їх породжують порівно з методами розподілу, які ґрунтуються на показниках обсягу діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» // Бухгалтерський облік і аудит. — 2000. — № 2. — С. 3—7.
2. Райан Б. Стратегический учет для руководителя: Пер. с англ. — М.: Аудит: ЮНИТИ, 1998. — 616 с.
3. Шанк Дж. К., Говиндараджан В. Стратегическое управление затратами: Пер. с англ. — СПб.: Бизнес-Микро, 1999. — 288 с.
4. Управленческий учет / Под ред. В. Палия и Р. Вандер Вила. — М.: Инфра-М, 1997. — 480 с.
5. Ткач В. И., Ткач М. В. Управленческий учет: международный опыт. — М.: Финансы и статистика, 1994. — 144 с.

Ю. А. РАТУШИН, здобувач

ФІНАНСОВО-РОЗРАХУНКОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОМ ОРГАНІЗОВАНИХ РИНКІВ (підстави для дії логістики організованого ринку)

Ринкову економіку можна визначити як синтез об'єкта і суб'єкта, що відображає єдність і різницю складових частин виробничих та інтелектуальних сил і мотивів в поведінці людини в процесі господарювання. Виділене значення людини ставиться на перший план як первісний чинник, від якого починається відлік різноманітних форм об'єднань, включаючи суспільні і міжсуспільні відносини економічного характеру.

За твердженням класиків ортодоксального філософського й економічного вчень, економічні закони — об'єктивні, тобто не залежать від волі і свідомості людей [1]. Неокласична теорія базується на засадах розуміння позаособистої дії як примусу міжіндивідуальних відносин членів суспільства, різних форм об'єднань, державних устроїв, а також дії олігархічних, корпоративних та інших суб'єктів господарювання. Разом ці дві теорії розглядають питання пізнання і виявлення економічних закономірностей, що дає можливість використовувати їх у створюваних взаємовідносинах. Дію економічних закономірностей можна ввести в рамки правил, які приймає на себе те чи інше об'єднання і відповідно діє в їх межах, користуючись і регулюючи співвідношення складових взаємодій економічних законів, що, у свою чергу, уможливує створення економічних технологій, серед яких біржові, страхові, маркетингові, банківські та логістичні системи. Такий підхід дуже важливий для утворення економічної теорії в пострадянських країнах, які переходять від авторитарних систем і повинні поєднувати видозмінену кейнсіанську економічну політику з монетарною шляхом створення організованих ринків на медіаекономічному рівні, що може стати основою економічної теорії в перехідний період.

Підпорядкування суб'єктів господарювання дії прийнятих правил утворює організований ринок. Можливості таких утворень, які розглянуті з погляду неортодоксальних учень, викладені в інших публікаціях. У цій статті даються основні засади фінансово-розрахункового обслуговування самого поля, у якому економічні закони взаємодіють у відповідних прийнятих межах, що потребує особливого управління обліком як основи проведення розрахункових операцій. Такий підхід до фінансово-розрахункового та облікового обслуговування створених організованих ринків є перспективним і розглядається вперше.

Визначення поля дії суб'єктів господарювання, крім виконання ними прийнятих правил, регламентовано створенням відповідної юридичної особи, яка може бути започаткована як об'єднання підприємств або у формі довірчого товариства. В обох випадках на неї покладаються зобов'язання небанківської фінансової установи (надалі НФУ) з функціями управління на мікроекономічному рівні. Вона підпорядковується економічним законам та правовим засадам суспільства, що дає можливість саморегулювання дій таких полів на макроекономічному рівні. Тому організований ринок визначає середньоекономічну позицію між макро- і мікро- економікою, тобто є медіаекономікою, що ство-

рює взаємодію внутрішніх угод виробництва матеріальних і нематеріальних активів з відповідною формою фінансово-розрахункового обслуговування та управління безпосередньо їх діями на середніх обумовлених рівнях економічних відносин.

Треба зазначити, що система обліку має забезпечувати обслуговування чотирьох сегментів організованих ринків. Перший з них — це ведення запису інформації про проведені операції між суб'єктами організованого ринку, які виконуються поза рамками поля фінансово-розрахункового обслуговування, та можливість показати таку операцію в агрегованому вигляді в балансовій та фінансовій звітності для аналізу й управління. Другий параметр визначається як ведення детальної фінансової інформації про учасників та параметри їх операцій у рамках фінансово-розрахункового поля з можливостями отримання звітів у різних розрізах для внутрішнього користування, включаючи і макроекономічні статистичні дані про кошти, стандартні контракти, товари, рівні цін тощо. Третій параметр передбачає проведення самою НФУ операцій за чинними правилами у зовнішніх та внутрішніх операціях, що відповідають економічному полю, для якого вона утворена і яке вона обслуговує — товарні, фондові біржі, банки, страхові компанії, промислово-фінансові групи, інтелектуальна власність, корпорації з підрядними, субпідрядними організаціями та інші форми виробничих об'єднань та підприємств з їх суміжниками. Четвертий параметр — це поєднання нових учасників у рамках таких полів з учасниками, які діють у цьому полі, при цьому прийняті нові учасники підпорядковуються правилам, які відповідають визначеним цілям та завданням.

Як уже зазначалось, облік учасників організованого ринку ведеться в агрегованому вигляді, причому для забезпечення фінансово-розрахункового обслуговування проводиться облік з використанням балансових, позабалансових та аналітичних рахунків. Балансові і позабалансові рахунки наведено в Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. №291, (надалі ПРБО).

Докладна інформація про кожного учасника організованого ринку проводиться на аналітичних рахунках. Аналітичні рахунки потрібно розділити так, щоб кожний учасник мав один такий рахунок з виділеними окремими частинами, які визначають його дію в рамках НФУ або поза її межами. Такі частини рахунка можна звести до двох груп параметрів — обов'язкові і необов'язкові, у свою чергу, обов'язкові параметри розподіляються на загальні та спеціальні.

Обов'язкові параметри вводяться з урахуванням вимог прийнятих правил та вимог обслуговуючого банку. Вони є обов'язковими для заповнення при занесенні в комп'ютерну систему нового учасника та при відкритті аналітичного рахунка. Необов'язкові параметри можуть використовуватись при організації внутрішнього обліку для визначення спрямованості управління програмою організованого ринку, а також при наданні звітності менеджерам учасників ринку для відповідних порівнянь. Спеціальні параметри застосовуються до окремих груп аналітичних рахунків залежно від їх економічного змісту.

Постановою Національного банку №191 від 17.06.97 р. введено в дію «Методичні вказівки про ведення параметрів аналітичного обліку». На прикладі цього документа можна побудувати облік операцій організованих ринків, але потрібно врахувати, що небанківська фінансова організація, крім функцій обліку та обслуговування, бере на себе функції управління, що відповідає її першочерговим завданням — бути кожною стороною контракту у внутрішніх операціях. Це, у свою чергу, створює можливості для їх проведення без переходу прав власності та здійснення клірингу з зарахуванням і погашенням зобов'язання в рамках створюваного поля. За межами фінансово-розрахункового поля саме поле, тобто НФУ, може виступати від імені і за дорученням учасників у проведенні відповідних операцій. Тому облік організованого ринку поля фінансово-розрахункового обслуговування вирішує ряд специфічних завдань, які виникають на основі прийнятих правил. Організований ринок можна визначити у внутрішніх операціях як можливість проведення товарних мас від одного до іншого учасника без застосування угод, з переходом права власності, що підпорядковується кейнсіанській економічній політиці, але авторитарною дією тут є економічні обставини, а не прямиї примус, що входить у медіаекономічний ступінь економіки в загальному полі монетарної системи.

Згідно з договором на обслуговування комерційним банком об'єднання або довірчого товариства, а у цих формах, як зазначалось, може бути створена НФУ, при визначенні платника (одержувача) погоджується аббревіатура кожного учасника. У внутрішніх операціях, які здійснюються на основі договірних відносин сторонами контракту є поле фінансово-розрахункового обслуговування (НФУ), але учасники як довірені особи можуть бути різні. У зовнішніх угодах довірче товариство або об'єднання може виступати за дорученням довіреної особи (свого учасника) і бути відповідно однією стороною зовнішнього контракту.

Зазначеними методичними вказівками Національного банку вказана структура номера аналітичного рахунка та рекомендований формат, який узгоджено з форматом кодування відповідних параметрів у класифікаторах Мінстату та Держстандарту, а також форма номера частини аналітичного рахунка з зазначенням номера поточного рахунка та інформації про аналітичний рахунок. Усі номери рахунків згідно з методикою можна сформуувати за схемою:

АААА...	В	ЕЕЕЕЕЕ...	І	ККККК...	З	ММММ...	Г
1		2		3		4	
РРРРР...	О	ТТТТТ...	Н	БББББ...	У	ССССС...	
5		6		7		8	

1. АААА... — номер балансового рахунка.

2. В, І... — ключові розряди (1 знак).

3. ЕЕЕЕЕЕ... — інформація про частини аналітичного рахунка.

Параметри учасників НФУ під цифрою 1, відповідно до тієї ж методики, можна визначити як обов'язкові. Вони містять: код контрагента, ідентифікаційний код, резидентність, код країни, код платника податків, ознаки інсайдера, інституційний сектор економіки, форма власності, галузь економіки, види економічної діяльності. До необов'язкових параметрів належать: характеристики контрагентів, параметри для податкових органів.

Параметри аналітичних рахунків можна почати з цифри 2 і віднести до цієї частини рахунка загальні обов'язкові параметри, коди валюти або банківського металу, коди учасника, характеристики аналітичного рахунка, нарахування відсотків, види кредитів, їх цільове спрямування, види забезпечення, дати видачі та повернення кредитів, початкові терміни розміщення коштів, кількість пролонгацій, неплатежі та депозитні рахунки, відповідні емісійні вклади та види залучених цінних паперів, а також рахунки доходів та видатків. До необов'язкових параметрів цієї частини аналітичного рахунка входять рахунки, відкриті учасникам в інших банках, види таких рахунків та ліміт овердрафта.

При роботі з матеріальними або нематеріальними активами до обов'язкових параметрів потрібно віднести відповідні частини аналітичного рахунка. Опис параметрів таких рахунків указується для отриманих або наданих активів. Вид частини такого рахунка для матеріальних активів може набувати значення відповідно до рахунка 20 «Виробничі запаси» ПРБО [2] у межах обслуговуючого поля для узагальнення інформації про наявність і рух належних кожному учаснику запасів сировини і матеріалів (у тому числі

сировина і матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари і тарних матеріалів. Такий рахунок може набирати значення субрахунка для кожного учасника, що відповідає субрахункам, рахунку 20 і в аналітичному записі має першу цифру 3: 3201 «Сировина і матеріали»; 3202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»; 3203 «Паливо»; 3204 «Тара і тарні матеріали»; 3205 «Будівельні матеріали»; 3206 «Матеріали передані в переробку»; 3207 «Запасні частини»; 3208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»; 3209 «Інші матеріали».

До опису спеціальних обов'язкових параметрів мають входити:

1 — цільове спрямування матеріальних активів (від кого отримані і кому будуть направлені матеріальні активи);

2 — вид фінансового забезпечення згідно з програмою випуску продукції;

3 — дата надання матеріальних активів;

4 — планові дати руху і дійсні дати переходу матеріальних активів від одного учасника до іншого;

5 — термін розміщення;

6 — матеріальні активи на складах;

7 — матеріальні активи на реалізації.

Для роботи з нематеріальними активами обов'язкові параметри для поля фінансової взаємодії аналітичних рахунків учасників формуються відповідно до рахунка 12 ПРБО. Опис параметра такого рахунка відображає придбання, отримання, розроблення нематеріальних активів. Субрахунки, які відносяться до рахунка 12, включаються до обов'язкових параметрів аналітичного рахунка кожного учасника і починаються з цифри 4: 4121 «Права користування природними ресурсами»; 4122 «Права користування майном»; 4123 «Права та знаки для товарів і послуг»; 4124 «Права та об'єкти промислової власності»; 4125 «Авторські та суміжні з ними права»; 4126 «Гудвіл»; 4127 «Інші нематеріальні активи».

До спеціальних обов'язкових параметрів можна зарахувати:

1 — частину нематеріальних активів у загальному випуску продукції;

2 — терміни розроблення та впровадження авторських і суміжних прав;

3 — затрати на впровадження авторських і суміжних прав та ін.

У цілому організований ринок як поле фінансово-розрахункового обслуговування та управління використовує позабалансові рахунки, які призначені для управління узагальне-

ною інформацією про рух і наявність матеріальних та нематеріальних активів, що визначено в окремій частині аналітичного рахунка. При цьому небалансовий рахунок класу 0 ПРБО визначає наявність:

- цінностей, що не належать юридичній особі — полю фінансово-розрахункового обслуговування, але тимчасово перебувають у його межах для користування, розпорядження, зберігання (об'єкти оперативної оренди основних засобів, матеріальних цінностей, що перебувають на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі);
- умовних прав і зобов'язань у межах поля (застави, гарантії, зобов'язання тощо);
- бланків суворої звітності та обліку;
- списаних активів (нестачі цінностей, дебіторської заборгованості для спостереження та управління борговими зобов'язаннями в рамках НФУ).

Ця частина аналітичного рахунка організованого ринку (НФУ) формується за схемою аналітичних рахунків учасників. Відповідно до ПРБО до обов'язкових параметрів такого рахунка під цифрою 5 можна зазначити такі параметри: 501 «Орендовані необоротні активи»; 502 «Активи на відповідальному зберіганні»; 503 «Контрактові зобов'язання»; 504 «Непередбачені активи і зобов'язання»; 505 «Гарантії забезпечення надані»; 506 «Гарантії та забезпечення отримані»; 507 «Списані активи»; 508 «Бланки суворої звітності та обліку».

Особливу увагу потрібно звернути на рахунок 502 «Активи на відповідальному зберіганні», які призначені для обліку цінностей, що перебувають у полі діяльності розрахунково-фінансового обслуговування (НФУ) та не є його власністю, а також рахунок 504 «Непередбачені активи і зобов'язання». Ці рахунки можна віднести до спеціальних обов'язкових параметрів і включити до рахунка 502: 5021 «Устаткування прийняті для монтажу»; 5022 «Матеріали прийняті для переробки»; 5023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні»; 5024 «Товари прийняті на комісію»; 5025 «Майно в довірчому управлінні»; до рахунка 504: відповідно 5041 «Непередбачені активи»; 5042 «Непередбачені зобов'язання».

До необов'язкових параметрів аналітичного рахунка (НФУ) можна ввести параметри рахунка 503, коли права і зобов'язання були реалізовані або придбані через біржові ринки з наступним діленням відповідно до виду цінностей:

5031 «Товарні деривативи», що поділяються: 50311 «Форвардні деривативи»; 50312 «Ф'ючерсні товарні деривативи»; 50313 «Опціони з товарними деривативами»;

5032 «Фондові деривативи» з поділом: 50321 «Форвардні фондові деривативи»; 50322 «Ф'ючерсні фондові деривативи»; 50323 «Опціони з фондовими деривативами»;

5033 «Валютні деривативи» з відповідним розподіленням на: 50331 «Форвардний валютний дериватив»; 50332 «Ф'ючерсний валютний дериватив»; 50333 «Опціони на валютні деривативи».

Ці частини аналітичних рахунків можуть бути віднесені до основних параметрів при роботі в утворюваних полях фінансового розрахункового обслуговування організованими біржовими ринками за участю самих бірж, брокерів та клієнтів. Облік роботи біржових посередників та клієнтів з деривативними контрактами наведено в окремій статті [3].

При введенні в обіг руху бланків суворого обліку і суворой звітності в рамках поля фінансового розрахункового обслуговування (НФУ) за рахунком 508 надається можливість упровадження додаткового контрольного обліку як самої НФУ, так і учасників, які працюють у її межах з проведенням операції клірингу та можливим його контролем.

Перелік документів, які належать до бланків суворого обліку та суворой звітності, порядок їх зберігання і використання встановлюється відповідними правилами, прийнятими учасниками організованого фінансово-розрахункового поля (НФУ). Так, до параметрів рахунка 508 можна ввести бланки учасників та самої НФУ: 5081 «Біржові контракти з товарними деривативами»; 5082 «Біржові контракти з фондовими деривативами»; 5083 «Біржові контракти з валютними деривативами»; 5084 «Товарно-транспортні накладні»; 5085 «Складські накладні на матеріальні активи» та ін.

Для визначення параметрів управління обліку потрібно визначити основні показники бізнес-програми, провести порівняльний контроль за її кореляцією, вносити зміни і поправки, виявлені у відхиленнях частин аналітичного рахунка. Проводити контроль за витратами учасників на їх рівнях, а також постійне обчислення собівартості створюваного активу в межах фінансово-розрахункового поля (НФУ). З урахуванням особливостей організованого ринку, які визначаються сплатою податків у момент переходу права власності — реалізації створюваних активів, а також зменшення адміністративних витрат, витрат на збут, склад-

ських затрат кожного учасника, треба звернути увагу на створення єдиного центру фінансово-розрахункової взаємодії щодо кожної програми в рамках НФУ, на який покладаються, крім функцій фінансово-аналітичного управління, функції відповідальності. У межах функції відповідальності, яку менеджер несе за доцільність витрат та собівартості, ураховуючи витрати за місцем їх виникнення, виникає можливість корекції собівартості за рахунок зменшення витрат учасників у наступних ланках програм. Цей процес уможливорює запровадження логістичної системи подібної до системи «Канбан», «втягування», а не «штовхання», де основним чинником стають підсвідомі дії учасників з елементами саморегулювання.

Для контролю та управління в частині аналітичного рахунка під цифрою 6 можуть надаватись обов'язкові параметри на основі класу 8 ПРБО «Витрати за елементами». Ця частина аналітичного рахунка призначена для порівняння з заданими програмними значеннями з метою узагальнення інформації про витрати кожного учасника, що надає можливість прийняття відповідних рішень.

До обов'язкових параметрів частини аналітичного рахунка під цифрою 7 вводяться параметри собівартості класу 9 ПРБО рахунків 90—94.

Частина, яка завершує аналітичний рахунок під цифрою 8, що належить до обов'язкових параметрів, є дані, які відповідають рахункам 95—99 ПРБО. В організованих ринках фінансово-розрахункового управління можуть створюватися різні поля з функціями поєднання нових програм з уже створеними. Це дає можливість задоволення потреби на основі ф'ючерсних (майбутніх) взаємодій з виготовлення активів, а не задоволення попиту на основі діючої пропозиції. Принципи дії логістичних систем організованих ринків потрібно розглядати більш досконало з реальними учасниками, що безперечно потребує створення віртуальної корпоративної мережі такого ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрынин А. И., Тарасевич Л. С. Экономическая теория: Учебник. — СПб.: Питер, 2000. — 450 с.
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіну України від 30 листоп. 1999 р. № 291 // Дебет-Кредит. — 2000. — № 4.

3. *Ратушин Ю. А., Тимченко А. В.* Облік роботи біржового посередника та клієнтів з деривативними контрактами на біржових ринках // Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2000. — № 5. — С. 15—18.

Г. М. КУРИЛО, здобувач

АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Дослідження, вивчення фінансових результатів діяльності підприємства — один з найважливіших напрямів аудиту, оскільки потребує знань щодо всіх об'єктів обліку, пов'язаних з відвантаженням (реалізацією) продукції, товарів, послуг і визначенням фінансового результату як на рівні фінансового (бухгалтерського), так і на рівні податкового обліку. Тому аудитору необхідно вибирати такі методи і прийоми аудиту, за допомогою яких можна найбільш повно, достовірно та об'єктивно виявити існуючі недоліки, відхилення та порушення в обліку фінансових результатів.

При проведенні аудиту необхідно врахувати, що кінцевий фінансовий результат (прибуток або збиток) складається з фінансового результату від операційної діяльності, фінансовою та інвестиційної і визначається як різниця між скоригованою сумою валового доходу (виручки від реалізації) і скоригованою сумою валових витрат, зменшеною на суму амортизаційних відрахувань. Таке визначення фінансового результату в податковому обліку дається в законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» (далі Закон) [1].

За формою №2 «Звіт про фінансові результати» фінансовий результат діяльності підприємства визначається, як сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, доходу від фінансової діяльності, мінус витрати від фінансової діяльності, інші витрати та сума податку на прибуток (визначений за даними Декларації про прибуток)[2].

При цьому слід пам'ятати, що з отриманих валових доходів і здійснених витрат вираховується сума податку на додану вартість (ПДВ) і акцизного збору, для підакцизних товарів.

Дохід (виручка) від реалізації продукції визначається в разі наявності таких умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію;
- підприємство не здійснює надалі управління реалізованою продукцією та контроль за нею;